

Centar za prava deteta

Učešće dece u izveštavanju pred Komitetom za prava deteta

Vukan Marković, Višnja Begović, Luka Marković, Dunja Begović,
Nevena Vučković Šahović, Marija Petrović i Milena Golić

Beograd, februar 2011.

Sadržaj:

Uvod

- 1. Osnovne informacije o aktivnostima Centra za prava deteta u radu sa decom i za decu**
- 2. Izveštavanje Republike Srbije pred Komitetom za prava deteta**
- 3. Koraci u procesu izveštavanja dece pred Komitetom**
 - 3.1. Formiranje Dečje koalicije**
 - 3.2. Osnaživanje Dečje koalicije za proces izveštavanja**
 - 3.3. Prikupljanje podataka**
 - 3.4. Izrada izveštaja**
 - 3.5. Predstavljanje izveštaja pred Komitetom (rečima dece koja su neposredno razgovarala sa članovima Komiteta)**
 - 3.6. Dalje aktivnosti**
- 4. Šta deci znači učešće u postupku izveštavanja?**
- 5. Viđenje učešća dece u postupku izveštavanja iz ugla člana Komiteta za prava deteta**

Uvod

Republika Srbija je država ugovornica Konvencije o pravima detetaⁱ (Konvencijaⁱⁱ). Ratifikacijomⁱⁱⁱ ovog dokumenta Republika Srbija je preuzela obavezu da nadzorno telo Konvencije, Komitet za prava deteta^{iv} (Komitet), izveštava o primeni ovog međunarodnog ugovora tj. o ostvarivanju prava deteta u Srbiji. Kako bi Komitet imao celovit uvid u ostvarivanje prava deteta, mogućnost da izveštavaju pred Komitetom imaju organizacije civilnog društva, ombudsman, međunarodne organizacije, kao i sama deca. Komitet posebno ceni izveštavanje dece, smatrajući da se na taj način ostvaruje jedan od osnovnih principa Konvencije o pravima deteta - pravo deteta na participaciju.

Centar za prava deteta (Centar) je počev od 2007. godine u proces izveštavanja pred Komitetom uključio i decu. Učešće dece u procesu izveštavanja o ostvarivanju Konvencije je prvo učešće dece iz Srbije pred međunarodnim ugovornim telima. Kada govorimo o izveštavanju dece o ostvarivanju Fakultativnih protokola^v, onda je važno istaći da su deca iz Srbije bila među prvima u svetu koja su to učinila.

Izveštavanje dece iz Srbije ocenjeno je od strane Komiteta kao model dobre prakse koji odražava punu participaciju dece i mladih. Želeći da svoja iskustva podele sa grupama dece i mladih, organizacijama i institucijama koje se zalažu za ostvarivanje prava deteta kako u Srbiji tako i u drugim zemljama, Centar za prava deteta i deca koja su učestvovala u procesu izveštavanja pripremili su publikaciju koja se nalazi pred vama.

Zahvaljujemo se partnerskim organizacijama, Save the Children Norway, Save the Children Sweden, Nemačkoj organizaciji za internacionalnu saradnju GLZ (GmbH) – projekat "Jačanje struktura za osnaživanje i participaciju mladih u Srbiji" koje su prepoznale važnost uključivanja dece u proces izveštavanja i doprinele uspešnosti celokupnog procesa.

1. Osnovne informacije o aktivnostima Centra za prava deteta u radu sa decom i za decu

Centar je udruženje građana sa sedištem u Beogradu, osnovano 1997. godine. Centar se bavi promovisanjem i unapređenjem ostvarivanja prava deteta u Srbiji u skladu sa Konvencijom o pravima deteta i drugim međunarodnim dokumentima.

Od samog osnivanja Centra, obrazovana je i grupa dece i mladih Deca-deci. Početkom 2002. godine, spajanjem ove grupe i grupe mladih koji su završili Školu za medije organizovanu od strane Centra, nastao je omladinski klub Dečji informativno kulturni servis - DX.

DX se bavi vršnjačkom edukacijom, omladinskim medijima i organizovanjem istraživanja stavova dece i mladih uz podršku Centra. Članovi DX-a su deca i mladi do 18 godina.

Članovi prve generacije DX-a su 2004. godine osnovali posebno udruženje pod nazivom Klub OPA "Omladina pokreće akciju" kroz koju članovi DX nastavljaju svoj rad i nakon što postanu punoletni.

2. Izveštavanje Republike Srbije pred Komitetom za prava deteta

O primeni Konvencije o pravima deteta

- Decembra 1990. godine Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija je ratifikovala Konvenciju o pravima deteta, a Republika Srbija je nakon svog osnivanja preuzela obaveze koje proističu iz Konvencije.
- Maja 2007. godine Republika Srbija podnela je Komitetu Inicijalni izveštaj^{vi} o primeni Konvencije o pravima deteta za period 1992-2005. godine.
- Septembra 2007. godine, na inicijativu Centra, obrazovana je Koalicija organizacija civilnog društva za monitoring prava deteta (Koalicija za monitoring prava deteta) koja je pripremila Alternativni izveštaj^{vii} o primeni Konvencije o pravima deteta i podnela ga Komitetu krajem iste godine.
- Septembra 2007. godine Centar je u saradnji sa članovima grupe DX obrazovao dečju koaliciju. Dečja koalicija je pripremila poseban izveštaj "Prava deteta u Srbiji - kako to vide deca", koji je zajedno sa Alternativnim izveštajem dostavljen Komitetu.
- Februara 2008. godine izveštaj Dečje koalicije o sprovođenju Konvencije predstavljen je Komitetu na sastanku koji je posebno organizovan sa predstavnicima Dečje koalicije, a predstavnici Koalicije za monitoring prava deteta su predstavili Alternativni izveštaj.
- Maja 2008. godine državna delegacija Republike Srbije predstavila je Komitetu Inicijalni izveštaj o primeni Konvencije o pravima deteta.
- Juna 2008. godine Komitet je usvojio zaključne primedbe na Inicijalni izveštaj Republike Srbije i dao preporuke za unapređenje primene Konvencije.

- Jun - oktobar 2008. godine - članovi Dečje koalicije, po preporuci Komiteta, upoznali su svoje vršnjake i širu javnost sa rezultatima izveštaja.

O primeni Fakultativnih protokola uz Konvenciju o pravima deteta

- Maja 2002. godine Savezna Republika Jugoslavija je ratifikovala Fakultativni protokol o prodaji dece, dečjoj prostituciji i dečjoj pornografiji i Fakultativni protokol o učešću dece u oružanim sukobima, a Republika Srbija je nakon svog osnivanja preuzela obaveze koje proističu iz Fakultativnih protokola.
- U prvoj polovini 2008. godine Republika Srbija je podnela Komitetu Inicijalne izveštaje o sprovođenju Fakultativnih protokola uz Konvenciju o pravima deteta za period 2002 – 2007. godine.
- Juna 2008. godine Koalicija za monitoring prava deteta započela je rad na pripremi Alternativnih izveštaja.
- Septembra 2009. godine osnovana je Dečja koalicija za učešće u izveštavanju po Fakultativnim protokolima. Dečja koalicija je sprovela istraživanje o mišljenjima i stavovima dece o temama koje obuhvataju Protokoli, a koje predstavlja sastavni deo Alternativnih izveštaja.
- Decembra 2009. godine Alternativni izveštaji dostavljeni su Komitetu.
- Februara 2010. godine predstavnici Dečje koalicije, zajedno sa predstavnicima Koalicije za monitoring prava deteta, predstavili su članovima Komiteta Alternativne izveštaje.
- Maja 2010. godine Republika Srbija predstavila je Komitetu Inicijalne izveštaje o primeni Fakultativnih protokola.
- Januar - jun 2010. godine - projektni tim Centra i članovi Dečje koalicije upoznali su učesnike istraživanja i širu javnost sa rezultatima izveštaja.
- Juna 2010. godine Komitet je usvojio zaključne primedbe na Inicijalni izveštaj Republike Srbije o primeni Fakultativnih protokola i dao preporuke za unapređenje primene.

3. Koraci u procesu izveštavanja dece pred Komitetom

3.1. Formiranje Dečje koalicije

Na početku oba procesa izveštavanja (po Konvenciji 2007. godine, po Protokolima 2009. godine) okupljena je grupa dece i mladih – Dečja koalicija. Okosnicu Dečje koalicije činili su članovi DX-a, a pored njih grupu su činila i deca i mladi koji su uključeni u programe drugih organizacija, ustanova, škola i lokalne zajednice. Prilikom formiranja Dečje koalicije vodilo se računa da sve osetljive grupe dece i mladih budu uključene u proces. Tako su u rad bila uključena i deca koja žive i/ili rade na ulici, deca sa smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja. Ovakvom

sastavu grupe doprinela je saradnja sa partnerskim organizacijama i institucijama koje rade sa osetljivim grupama dece.

Obe Dečje koalicije činila su deca uzrasta od 12 do 18 godina. Koalicija koja je izveštavala po Konvenciji, imala je 25 članova iz svih krajeva Srbije, dok je Koalicija koja je izveštavala po Fakultativnim protokolima imala 12 članova iz Beograda i okolnih mesta.

Naučili smo da...

način rada treba osmisliti tako da svi članovi grupe mogu aktivno da učestvuju i iznose svoje mišljenje i predloge.

Važno je...

Koaliciju formirati tako da budu obuhvaćena i deca iz osetljivih grupa jer su njihova iskustva značajna.

Važno je...

da Koalicija kroz ceo proces izveštavanja ima koordinatora (odrasla osoba koja neposredno radi sa decom i zajedno sa njima planira i realizuje aktivnosti).

3.2. Osnaživanje Dečje koalicije za proces izveštavanja

Nakon formiranja koalicija sledeći korak odnosio se na osnaživanje članova za proces izveštavanja. Osnaživanje se, oba puta, sastojalo od tri elementa:

- upoznavanje sa osnovnim pojmovima i pravima,
- upoznavanje sa metodologijom rada,
- upoznavanje sa prirodom rada u grupi i izgradnja tima.

U procesu izveštavanja po Konvenciji, polazna ideja je bila da dobijemo opštu sliku o ostvarivanju prava deteta iz ugla dece, dok je izveštavanje po Fakultativnim protokolima bilo usmereno na informisanost dece i njihovo razumevanje specifičnih pojmova i prava obuhvaćenih Protokolima. Zbog toga je proces osnaživanja za pripremu i izradu izveštaja po Konvenciji bio različit od procesa osnaživanja za izveštavanje po Fakultativnim protokolima.

Obuka održana na početku procesa izveštavanja po Konvenciji obuhvatila je upoznavanje sa Konvencijom o pravima deteta s posebnim akcentima na pravo deteta na participaciju, Komitetom za prava deteta, procesom izveštavanja pred Komitetom, a naročito sa ulogom i iskustvima dece u ovom procesu. Važan deo obuke predstavljalo je i upoznavanje sa načinom prikupljanja podataka putem upitnika, koji su u pripremnom procesu članovi DX-a prepoznali kao najbolji metod za

istraživanje stavova i informisanosti dece o njihovim pravima. Nakon sticanja ovih znanja koalicija je uz podršku koordinatora izradila plan akcije za sprovođenje daljih aktivnosti.

Proces osnaživanja za izveštavanje po Protokolima obuhvatio je informacije o pravima i osnovnim pojmovima iz Protokola, a potom upoznavanje dece sa različitim vrstama istraživanja stavova i sa instrumentima koji se pri tome primenjuju (upitnici, ankete, fokus grupe i sl). Na bazi dobijenih informacija deca su uz podršku projektnog tima Centra definisala način rada tj. koju vrstu podataka će prikupljati i na koji način.

Pored sticanja specifičnih znanja i veština za proces izveštavanja bilo je važno raditi i na uspostavljanju grupne dinamike. Učesnici su na obukama upoznati sa prirodom rada u grupi i kakve su osobenosti takvog načina rada. Naglasak je stavljen na značaj i ulogu saradnje u grupnom radu, koja im je u daljim aktivnostima u procesu izveštavanja bila veoma značajana.

Naučili smo da...

je korisno imati u grupi decu koja imaju prethodnog iskustva i koja mogu biti lideri u celom procesu.

Naučili smo da...

je velika prednost upoznati se sa iskustvima drugih, koja vam mogu pomoći kao smernice za vaš rad. Vršnjačka edukacija pokazala se kao izuzetno značajna za prenos znanja.

Naučili smo da...

način rada treba prilagoditi deci – uzrastu dece, prethodnim znanjima, posebnostima grupe. Materijal treba da bude pisan jezikom koji deca razumeju i prezentovan na način da im drži pažnju.

Važno je...

od samog početka raditi na izgradnji timskog duha i jačanju saradnje među decom.

Važno je...

obezbediti da sva deca u Koaliciji na početku steknu osnovna znanja iz oblasti prava deteta i budu upoznata sa načinom rada koji će biti korišćen.

3.3. Prikupljanje podataka

Izveštaj Dečje koalicije po Konvenciji bio je baziran na istraživanju o informisanosti i stavovima dece o pravima deteta. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 1132 dece (osoba do 18. godine starosti) iz 23 mesta širom Srbije. Polna struktura ispitanika bila je 3:2 za devojčice; desetina ispitanika bili su pripadnici nacionalnih manjina, a prosek godina ispitanika je bio 15.

Kako bi sproveli istraživanje, članovi Dečje koalicije kreirali su upitnik koji je obuhvatio pitanja koja su se odnosila na opštu sliku o informisanosti i znanju dece o njihovim pravima, koliko su prava koja su garantovana deci važna za njih, kako vide ulogu odraslih u ostvarivanju prava deteta i kako vide svoju ulogu u ostvarivanju prava. Takođe, želeli smo da saznamo kao se prema viđenju dece država/vlada, školski sistem, roditelji/staratelji i vršnjaci odnose prema njihovim pravima.

Pomoć koaliciji u distribuciji upitnika i prikupljanju podataka pružile su organizacije članice Koalicije za monitoring prava deteta.

Izveštaj po Protokolima baziran je na istraživanju koje je realizovano kroz šest fokus grupa sa decom iz beogradskih osnovnih škola, decom sa smetnjama u razvoju, decom koja žive i/ili rade na ulici, decom bez roditeljskog staranja i decom i mladima uključenim u različite programe Kancelarije za mlade opštine Palilula. U fokus grupama je učestvovalo ukupno 53 dece i mladih između 12 i 18 godina, od čega 20 dečaka i 33 devojčice.

Putem fokus grupa želeli smo da dobijemo mišljenja i stavove dece o temama obuhvaćenim Protokolima, da steknemo uvid u stepen njihove informisanosti, ali i da saznamo kome bi se obratili ako bi se osetili ugroženo.

Fokus grupe su zajednički vodili koordinator koalicije i po dvoje dece iz Dečje koalicije u svakoj fokus grupi.

Članovi Dečje koalicije su za fokus grupe pripremili listu pitanja koja su ispitanicima postavljana sa mogućnošću digresija u vidu dodatnih objašnjenja i primera. U slučaju da neki korišćeni pojmovi nisu bili poznati deci koja su ispitivana, pružena su im osnovna objašnjenja tih pojmova. Na taj način rad u fokus grupama imao je i edukativni karakter. Ceo tok fokus grupa sniman je diktafonom, kako bi na taj način bile sačuvane beleške o njihovom toku. Snimanju razgovora se pristupilo po prethodno dobijenoj saglasnosti svih učesnika fokus grupa, kao i njihovih nastavnika ili vaspitača.

Osim fokus grupa, u okviru ovog istraživanja obavljena je i analiza uključenosti dece i mladih u Fejsbuk grupe koje zagovaraju mržnju prema bilo kojoj posebnoj grupaciji (drugom narodu, drugom polu, homoseksualcima, pripadnicima drugih religija, itd), da li je pristup ovakvim grupama ograničen, koji vidovi aktivnosti su zastupljeni (da li mladi samo komentarišu ili koriste Fejsbuk za preduzimanje konkretnih akcija, npr. organizovanje okupljanja i sl).

Naučili smo...

da prilikom izrade upitnika treba naročito obratiti pažnju na njegovu strukturu jer dobra struktura upitnika olakšava obradu podataka. Isto tako važno je da pitanja budu pisana jezikom koji je razumljiv deci i da pitanja budu što preciznije napisana da bi se izbegli problemi u obradi. Treba izbegavati tabele i dugačka pitanja. Prilikom distribucije upitnika potrebno je napraviti detaljna uputstva za anketare. Oni bi trebalo, kad god je moguće, da imaju iskustva u anketiranju kao i iskustvo u radu sa decom.

Naučili smo...

da za svaku fokus grupu treba prilagoditi pitanja posebnostima te grupe. Pokazalo se da snimanje toka radionice diktafonom olakšava proces prikupljanja, a kasnije i obrade podataka (ako se radionica snima neophodno je imati prethodnu saglasnost učesnika).

3.4. Izrada izveštaja

Podaci prikupljeni putem istraživanja su uz podršku koordinatora obrađeni, sistematizovani i analizirani. Pored rezultata istraživanja koji su dali presek trenutnog stanja, izveštaj je obuhvatio i neka prethodna istraživanja i iskustva članova koalicije. Na osnovu ovako objedinjenih podataka pripremljen je Izveštaj "Prava deteta u Srbiji - kako to vide deca". Osim rezultata istraživanja izveštaj sadrži i zaključke i preporuke Dečje koalicije za unapređenje ostvarivanja prava deteta.

Prilikom pripreme izveštaja po Protokolima članovi koalicije, nakon što su obavili istraživanje u fokus grupama, objedinili su dobijene podatke, a s obzirom na specifičnost tema, njihovu analizu uradio je koordinator grupe. Na osnovu dobijenih rezultata, članovi Dečje koalicije su uz podršku koordinatora izradili izveštaj.

Važno je...

znati da je nakon prikupljanja podataka do izrade izveštaja potrebno proći kroz nekoliko koraka. Mi smo to uradili ovako:

- *uradili smo analizu prikupljenih podataka,*
- *sistematizovali rezultate,*
- *na nivou grupe diskutovali (razgovarali) o dobijenim rezultatima (na koje probleme ukazuju podaci, koji rezultati ukazuju na pozitivno stanje, a koji na negativno, poređenje sa prethodnim istraživanjima i sl),*
- *odredili strukturu izveštaja,*
- *odabrali najvažnije zaključke,*
- *dali preporuke koje smo smatrali najbitnijim.*

Važno je...

izveštaj pisati razumljivim jezikom (bez upotrebe žargonskih izraza (slenga), kratkim i jednostavnim rečenicama i sl).

Naučili smo...

da je podrška odraslih neophodna tokom celog procesa, a naročito prilikom obrade prikupljenih podataka.

3.5. Predstavljanje izveštaja pred Komitetom (rečima dece koja su neposredno razgovarala sa članovima Komiteta)

Predstavljanje izveštaja po Konvenciji

Nakon što je izveštaj napisan i poslat, februara 2008. godine smo prisustvovali sednici Komiteta na kojoj je prvi sat bio izdvojen za nas. U prvom delu izveštavanja, predstavili smo svoj izveštaj. Onda su članovi Komiteta postavljali pitanja. Prvo su nas pitali da im objasnimo proces izrade izveštaja. Najviše ih je zanimalo kako je napravljena koalicija, kako su izgledali upitnici, kako smo uspeali da uključimo nacionalne manjine i sl. Nisu nas pitali za same rezultate istraživanja, jer su imali gotove izveštaje pred sobom. Nakon toga smo zapisivali ostala pitanja i odgovarali na njih, pri čemu nismo uspeali da odgovorimo na sva, jer ih je bilo mnogo. Pitanja koja su nam postavljali nisu se odnosila samo na naše izlaganje, već su se odnosila na konkretne situacije i stvari na koje samo deca mogu da odgovore, na primer, Kako se profesori u školama odnose prema pravima deteta? Ali bilo je i drugačijih pitanja: Kakva je participacija dece u Srbiji?; Da li u Srbiji postoji Ombudsman?; Da li su rat u SFRJ i na Kosovu uticali na nacionalnu netrpeljivost u Srbiji?. Članovi Komiteta su zaista bili zainteresovani, zapisivali su odgovore, i mogli smo slobodno da kažemo šta mislimo. Sednici su prisustvovali svi članovi Komiteta, što je, kako nam je rečeno, retkost.

Predstavljanje izveštaja po Protokolima

Kada smo saznali da ćemo predstavljati naš izveštaj o Fakultativnim protokolima uz Konvenciju pred Komitetom u Ženevi, bili smo veoma uzbuđeni, ali i uplašeni. Pomoglo nam je to što smo imali od koga da saznamo više o samom procesu predstavljanja izveštaja, o tome kako će članovi Komiteta da se ponašaju prema nama i o tome kako mi treba da se ponašamo. Takođe je bilo od velike pomoći to što smo imali priliku da izveštaj predstavimo na dve konferencije za novinare pre nego što smo otišli u Ženevu. Na taj način smo se bolje upoznali sa javnim nastupom i stekli smo početno samopouzdanje.

Uz sve naše pripreme, i dalje nam nije bilo svejedno kada smo ušli u salu za sednicu. Presentovanje izveštaja pred zvaničnicima UN-a nije ni malo lako, a s obzirom na naše godine i to da nikada ranije nismo imali slično iskustvo, imali smo i malu tremu.

Sedeli smo za centralnim stolom dok su članovi Komiteta sedeli za spoljašnjim stolom, oko nas. Na samom početku smo predstavili glavne zaključke našeg istraživanja. Onda su odrasli predstavili svoj izveštaj pa su članovi Komiteta postavljali pitanja. Članovi Komiteta nisu od nas tražili rešenja, već su nas pitali za probleme i šta treba popraviti.

U pauzi smo se dogovorili ko će da odgovori na koje pitanje.

Biti dete i videti ljude koji se profesionalno bave pravima dece, a i diplomatijom, kako zapisuju ono što vi govorite i pokazuju interesovanje za ono što vi govorite, zaista je divno i uliva vam osećanje da zaista činite nešto važno u vezi sa pitanjima kojima se bavite.

Naučili smo...

Iskustva prethodnih izveštača su veoma značajna jer vam mogu pomoći da budete bolje pripremljeni za situaciju u kojoj se nikada ranije niste našli (da vam ispričaju kako teče sastanak, kako sedite, kako vam se obraćaju i kako da se vi njima obratite i sl).

Naučili smo...

da ukoliko postoji mogućnost da izveštaj javno predstavite pre odlaska u Komitet obavezno to i uradite, jer ćete tako steći dodatno samopouzdanje.

Naučili smo...

da na sastanku sa Komitetom nikada nema vremena da se kaže baš sve što želite, zato je važno da izdvojite i kažete ono što smatrate najbitnijim da Komitet treba da čuje.

Važno je...

da ukoliko ste u prilici da kontaktirate nekoga ko je imao iskustva u predavljanju izveštaja pred Komitetom to i uradite.

Važno je...

da zapišete pitanja članova Komiteta i grupišete ih po temama kako biste lakše odgovorili na njih.

Važno je...

da znate da ne morate da odgovorite na sva pitanja koja vam postavljaju članovi Komiteta već samo na ona koja smatrate važnima i na koja mislite da možete dobro da odgovorite. Potrebno je skoncentrisati se na pitanja na koja možete da odgovorite iz ličnog iskustva. Ukoliko na neko pitanje ne znate da odgovorite nije problem to i reći.

3.6. Dalje aktivnosti

Predstavljanjem izveštaja pred Komitetom proces izveštavanja nije bio završen. Sledeći korak bio je upoznavanje što većeg broja dece i mladih sa sadržinom izveštaja i procesom izveštavanja. Ovo je bila i jedna od preporuka Komiteta.

Prvi zadatak bio je da decu i mlade koji su učestvovali u istraživanju kao ispitanici upoznamo sa rezultatima i zaključcima istraživanja. Radi toga, oba puta, nakon povratka predstavnika Dečje koalicije iz Ženeve, organizovane su radionice na kojima su ih članovi Dečje koalicije uz podršku koordinatora, upoznali sa rezultatima izveštaja i zajedno sa njima identifikovali teme na osnovu kojih je dalje moguće realizovati različite vrste akcija na lokalnom i nacionalnom nivou.

Pored toga, ideja je bila da se i šira javnost upozna sa postignutim rezultatima. U tom smislu, organizovane su druge promotivne aktivnosti – gostovanja u radijskim i televizijskim emisijama, učešće na okruglim stolovima i konferencijama, publikovanje izveštaja na web stranama i razgovori sa novinarima štampanih medija.

Naučili smo...

da je mnogim učesnicima bilo veoma značajno to što su bili u prilici da dobiju povratnu informaciju o rezultatima istraživanja u kome su učestvovali kao saradnici ispitanici.

Naučili smo...

da je veoma značajno da na radionicama učešće uzmu i odrasli (koordinatori partnerskih organizacija, nastavnici, predstavnici lokalnih vlasti), koji deci i mladima mogu biti podrška u realizaciji daljih aktivnosti.

Važno je...

dati povratnu informaciju učesnicima istraživanja o konačnim rezultatima i dati im priliku da diskutuju o postojećim problemima dece i mladih u njihovoj lokalnoj sredini, kao i omogućiti razmenu ideja o tome kako i na koji način mogu da unaprede položaj dece i mladih u svojim sredinama.

! **Važno je...**

rezultate radionica tj. dobijene predloge objediniti i sistematizovati po oblastima, jer oni mogu da posluže kao polazna osnova za planiranje aktivnosti grupa dece i omladinskih organizacija.

! **Važno je...**

sa izveštajima upoznati što širu javnost.

4. Šta deci znači učešće u postupku izveštavanja?

Činjenica da smo predstavljali svoj izveštaj u Ujedinjenim nacijama, jednoj toliko važnoj organizaciji, i da smo tom prilikom pričali u ime dece Srbije, čini da se osećamo ponosnima na sebe i kao da smo barem malo doprineli poboljšanju situacije u svojoj zemlji. Važno je da deca imaju šansu da iskažu ono što ona osećaju i misle pred Komitetom, jer se Komitet njima i bavi, a niko ne može da prenese ono što deca osećaju bolje od njih samih. Za nas je pozitivno iskustvo bilo i prezentovanje izveštaja u desetini gradova u Srbiji i to što smo svoja iskustva podelili sa svojim vršnjacima.

Vukan: *„Meni je lično bio jako značajan trenutak "nastupa" u Ženevi. Imam tu čast da mogu da za sebe kažem da sam sa 13 godina bio u Ujedinjenim nacijama, i da sam tamo nešto govorio. Ne opterećujem se time koliko je to moglo doprineti stanju deteta u Srbiji, jer sam svestan da je moja uloga u svemu tome mala”.*

Višnja: *„Važno je da deca imaju šansu da iskažu ono što ona osećaju i misle pred Komitetom, jer se Komitet njima i bavi, a niko ne može da prenese ono što deca osećaju bolje od njih samih”.*

Dunja: *„Osećala sam se posebno, ali u početku nisam znala koliko je to važno. Postala sam svesna kako smo veliki posao uradili kada smo preneli sva svoja iskustva novim članovima“ (Članovima Koalicije za izveštavanje po Fakultativnim protokolima).*

Luka: *„Bilo je potrebno uložiti dosta truda da bi se postiglo tako nešto (izveštavanje pred Komitetom), ali kad je sve bilo završeno bili smo presrećni i osećali smo se jako odvažno i osnaženo, jer smo shvatili da možemo i da sav naš trud nije bio uzaludan”.*

5. Viđenje učešća dece u postupku izveštavanja iz ugla člana Komiteta za prava deteta

Nevena Vučković Šahović:

„U periodu 2003 – 2009. bila sam član Komiteta za prava deteta. Komitet je telo u kome je nas 18 eksperata iz svih delova planete vredno radilo istražujući kako se Konvencija o pravima deteta i dva Fakultativna protokola uz Konvenciju sprovode u delu u državama ugovornicama. Iako smo radili na raznim poslovima, najinteresantniji i svakako onaj koji nam je i najviše vremena uzimao bio je upravo razmatranje izveštaja država. Izveštaj država nije dovoljan da se stekne slika o

sprovedenju Konvencije i Protokola, tako da smo u Komitetu sa velikim interesovanjem proučavali izveštaje koje su nam slale međunarodne organizacije, predstavnici nezavisnih institucija za ljudska prava (ombudsmeni, zaštitnici, komesari...), nevladine organizacije ali i sama deca. Nakon temeljnog proučavanja svih tih izveštaja, sastajali smo se prvo sa predstavnicima organizacija, a tek nekoliko meseci kasnije sa predstavnicima država.

Pored dečjih pisanih izveštaja, članovi Komiteta posebno uvažavaju razgovor sa decom. Tako je bilo i u februaru 2008. godine, kada su Vukan i Dunja predstavljali dečju koaliciju iz Srbije.

Kada ste član Komiteta, vi ne predstavljate državu već ste tu kao stručnjak, ali ipak ispod mog imena je uvek pisalo Srbija. Zbog toga a i iz drugih razloga, Pravila o proceduri nalažu da član Komiteta ne sme da učestvuje u postupku u kome njegova država podnosi izveštaj. To znači da član ne sme da postavlja pitanja, ne sme da daje komentare, ne sme da učestvuje u donošenju zaključaka i preporuka. Jedino što sme je da bude fizički prisutan. Tu šansu nisam propustila, posebno kad su moje kolege iz Komiteta razgovarale sa Vukanom i Dunjom, na potpuno zatvorenom sastanku, bez prisustva drugih međunarodnih i domaćih organizacija. To me čini jednim svedokom njihovog neverovatnog "uspeha".

Dunja i Vukan su prvo u desetak minuta predstavili izveštaj dečje koalicije a zatim su počela da pljušte pitanja. Njihovi odgovori su bili elokventni i iskreni. Od prvog trenutka je bilo očigledno da njih dvoje nisu "pripremljeni" da deluju kao dve odrasle osobe, već su pokazali da na svoj način razumeju pitanja i daju odgovore o mnogim temama. Članovi Komiteta su najviše bili iznenađeni nivoom nasilja nad decom u Srbiji i bili su vrlo zahvalni Dunji i Vukanu što su im iz svog ugla objasnili kako to izgleda u životu jednog deteta.

Bilo mi je veliko zadovoljstvo što su Dunja i Vukan bili upravo ono što je Komitet najviše cenio: autentičan i slobodan izvor informacija iz dečjeg ugla. Bila sam ponosna na njih dvoje, na njihovu spretnost da na sva ta pitanja smisleno i kratko odgovore i utiču na članove Komiteta da u zaključke i preporuke Srbiji ugrade ono što je bio predmet razgovora na tom sastanku. Moje kolege su bile pune reči pohvala i za dečji izveštaj i za razgovor sa Dunjom i Vukanom.

Prisustvo njihovom razgovoru sa Komitetom mi je jedan od najlepših događaja za 6 godina članstva u tom telu. Jer, taj razgovor je između ostalog pokazao da Konvencija nikada neće biti u potpunosti primenjena dok je sama deca ne razumeju, ne prihvate i ne počnu da je koriste kao oruđe za aktivnosti usmerene ka ostvarivanju svojih prava."

Zbog čega je važno učešće dece u procesu izveštavanja?

Iz dečjeg ugla:

„Važno je da deca učestvuju jer ne može nijedan ministar da zna kako se nastavnici odnose prema pravima deteta, najbolje znaju deca jer se o njima radi.“

„Komitet ima priliku da se upozna neposredno sa stavovima dece. Kako će odrasli da znaju kakvo je vršnjačko nasilje, na primer.“

“Članovi Komiteta mogu da sagledaju neke stvari koje nisu mogli da pročitaju u raznim izveštajima.“

Iz ugla člana Komiteta:

Iako je Konvencija usvojena 1989. godine, trebalo je da prođe više od deset godina da sama deca podnesu izveštaj o sprovođenju Konvencije u nekoj državi. U poslednje vreme, izveštaji dece su sve češće sastavni deo predmeta za neku državu. Samo u periodu od 2007-2009, preko 20 dečjih izveštaja je stiglo u Komitet. Članovi Komiteta smatraju da su dečji izveštaji često vrlo dragocen izvor informacija jer pružaju uvid u situaciju u zemlji očima dece a ne odraslih. Vrlo često deca iznose činjenice ili utiske o kojima se ne može pročitati ništa, bilo u državnom, bilo u nekom od alternativnih izveštaja.

Rečnik pojmova

ⁱ **Konvencija o pravima deteta** – dokument donet pod okriljem Ujedinjenih nacija koji precizira koja sve prava treba da imaju deca. Države koje ratifikuju Konvenciju time prihvataju obavezu da je primenjuju, odnosno u tim državama ovaj međunarodni pravni akt dobija snagu zakona. Usvojena je na zasedanju Generalne skupštine UN-a 20. novembra 1989. godine.

ⁱⁱ **Konvencija** – vrsta međunarodnog ugovora koji pravno obavezuje države ugovornice.

ⁱⁱⁱ **Ratifikacija (Potvrđivanje)** – postupak u kojem nadležni organ potvrđuje da država preuzima obaveze iz međunarodnog ugovora. U Republici Srbiji Narodna skupština donosi zakon o potvrđivanju međunarodnog ugovora, čime on postaje deo domaćeg zakonodavstva.

^{iv} **Komitet za prava deteta** – nadzorno telo ustanovljeno Konvencijom (član 43) radi stalne provere napretka sprovođenja Konvencije o pravima deteta i Fakultativnih protokola u državama ugovornicama. Komitet čini osamnaest eksperata visokih moralnih vrednosti i priznate stručnosti na polju koje pokriva Konvencija i Fakultativni protokoli.

^v **Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima deteta o prodaji dece, dečjoj prostituciji i dečjoj pornografiji** – međunarodni ugovor usvojen radi proširivanja mera koje države ugovornice treba da preuzmu kako bi garantovale zaštitu deteta od prodaje, dečje prostitucije i pornografije. Usvojen je pod okriljem UN-a 25. maja 2000. godine.

Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima deteta o učešću dece u oružanim sukobima - međunarodni ugovor usvojen radi proširivanja mera koje države ugovornice treba da preuzmu kako bi unapredile nivo zaštite deteta u ovoj oblasti. Usvojen je pod okriljem UN-a 25. maja 2000. godine.

^{vi} **Inicijalni izveštaj** – izveštaj države ugovornice o merama koje je usvojila za ostvarivanje prava i o napretku ostvarenom u uživanju tih prava. Država ugovornica je u obavezi da podnese ovaj izveštaj dve godine nakon ratifikacije Konvencije ili Protokola, a zatim podnosi objedinjene periodične izveštaje svakih pet godina.

^{vii} **Alternativni izveštaj** – izveštaj koji Komitetu podnose organizacije civilnog društva.